

שמעתא עמיקתא

גליון תקי"ג | פרשת ויקהל - שקלים | תשפ"ב | קהילת חינוכי הישיבות | רמות כ' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

בענין איסור "שוחד לא תקח" בממונים על הציבור

א. נאמר **בתורה** (שמות כ"ג ח) "ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים". ודרשנו **בגמ'** (תכופות קה) מה ת"ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי, הרי כבר נאמר (וברים ט"ז י"ג) לא תטה משפט, אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה ושוחד לא תקח. עוד אמרנו שם (קה) ושוחד לא תקח, אינו צריך לומר שוחד ממון אלא אפי' שוחד דברים נמי אסור, מדלא כתיב בצע לא תקח. יע"ש בעובדא דמיינתי הגמ'. וכת' **הרמב"ם** (פכ"ג סנהדרין ה"ב) וכשם שהלוקח עובר בל"ת, כך הנותן. שנא' ולפני עיור לא תתן מכשול. וכ"כ **הטור** (ח"מ ס"ו טו). וכת' **הב"י** דהוא פשוט. וז"ל **הטור והשו"ע** (שם ס"א) - מאד מאד צריך הדין לזוהר שלא ליקח שוחד אפי' לזכות את הזכאי וכי', וכשם שהלוקחו עובר בלא תעשה כך הנותנו עובר בלפני עור לא תתן מכשול. ולא שוחד ממון בלבד אלא אפי' שוחד דברים.

ב. ואיתא **בסנהדרין** (כ"ג) בר חמא קטל נפשא, א"ל ריש גלותא לרב אבא בר יעקב צא ועיין בה, אי ודאי קטל לכהונה לענין (ניקור וענין), אתו תרי אסהידו ביה דודאי קטל, אזל איהו איתני תרי סהדי דאסהידו ביה בחד מהנדך, חד אמר קמיה דידי גנב קבא דחושאל (שעורין קלופים) וחד אמר קמאי דידי גנב קתא דברטיא (בית יד של רומח). ונמצא לפי עדותן דרשע הוא ואין עדותו עדות. סבר רב אבא למימר דאין מצרפין עדות השניים הפוסלים, דהלי כרי יוסי דאין עדותן מצטרפת, ועדות העד שחרג נפש במקומה עומדת. וא"ל רב פפי דשאני הכא דסתם לן תנא ועי"כ ה"ל כר"מ דמצרפין עדותן ועדים פסולים הם. קם בר חמא נשקיה אכרעיה דרב פפי על שהיפך בזכותו, וקבליה לכרגיה דכולי שניה (להצילו כל ימיו ממנת המלך).

וכתב שם **הרא"ש** (שם ס"ו י"ג) - וקבל לכרגיה דכולהו שני, לדבר בעדו אל המלך לפוטרו מן המס, ובלאו הכי פטירי רבנן מכרגא, הלכך לא הוי כשוחד מאוחר. [ומבאר בדבריו דס"ל דאף בכה"ג שרק מלמד זכות אצל הדיין, ואף נותן לו המתנה רק לאחר מכן, אית ביה איסור שוחד (והביאו **הרמ"א** בח"מ ס"ו ל"ד ס"ה)].

אלא דבעובדא דהש"ס לא היה בו משום שוחד, כיון דבלאו הכי היה רב פפי פטור מנתינת המס. וכתב שם **הפולגא חריפא** (אות ש') - בא וראה דבר גדול שהשמיענו רבינו דשוחד אסור אף בדבר שאינו דין תורה הוא, דרך קנס בעלמא, כהך דזכא דפרש"י דקנסא אול, ואפ"ה מפרש רבינו דקבל עליה כרנא דשלא בדרך שוחד היה, כתבתי זה להורות לנתמנים על הציבור אע"פ שאין דיניהם דין תורה ולא נתקבלו לכך, אפי' הכא יזוהרו מלקבל מתנות על דיניהם. והובאו דבריו **בברכ"י** (סי' ט"ו ס"ק י"ג) ו**בפת"ש** (ח"מ סי' ט"ו ס"ק א' וסי' ל"ד ס"ק כ"ז). וכ"כ **בערוך השולחן** (סי' ט"ו ס"א) - ולאו דוקא דין אסור בקבלת שוחד, אלא אפילו כל הממונים וכל העוסקים בצרכי ציבור אף שאין דיניהם דין תורה ואסורים להטות הענין בשביל אהבה או שנאה, וכ"ש ע"י לקיחת שוחד.

ג. אלא דלכאן י"ל דאין ראייה מדברי הרא"ש דבכל ממונה על הציבור איכא לאו דשוחד לא תיקח, דז"ל דעד כאן לא אסר הרא"ש אלא בכה"ג דיושבים כעין דיניים לפסוק דין האחד, או לשפוט בין איש לרעהו,

משיעורי הרה"ג יוחנן בורגר שליט"א
מז"ן וראש כולל הוראה רמות כ'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לפרוץ דלת בשבת כדי להוציא ילד שננעל

א. מלאכת בונה בקרקע ובכלים. ב. חיתוך חבלים שנועלים בהם כלים. ג. פירוק חלקים מהכלי ללא שבירתו. ד. מנעול של כלי. ה. דעת השו"ע ונו"כ. ו. שבירת מנעול שאינו חלק מהכלי. ז. ע"י עכו"ם. ח. מנעול המחובר לקרקע. ט. פתיחת מנעול ע"י מנעולן. י. צורך לשבור המנעול או הדלת. יא. קטן שננעל.

א. **מלאכת בונה בקרקע ובכלים** - איתא **בביצה** (כ"ב) דדעת בית שמאי שכמו שבקרקע יש בנין וסתירה בשבת ה"ה בכלים, ודעת בית הלל שאין בנין וסתירה בכלים. ופסקו הראשונים **בב"ש** (רס"י ע"ד) כב"ה. אלא דע"י **בשבת** (מו) דאסור להחזיר מטה של פרקים בשבת ואם עשה דרך תקיעה חייב. וכן פסקו **הטש"ע** (סי' שיג ע"ג). ו**פרש"י** (שם) דבכה"ג חייב משום מכה בפטיש. וכן דעת **הר"ן** (כא) ברי"ף ד"ה ואיכא. אולם דעת **הרא"ש** (עירובין פי"ג ט"ה) ו**התוס'** (שם לה. סד"ה בע"ז) דחייב משום בונה בכלים כי בנין וסתירה גמורה שייך אף בכלים. וע"י **בט"ז** (סי' שיג ס"ק ה) שפסק דחייב משום מכה בפטיש. ו**המ"א** (סי' ק"א) כתי' שהוא משום שעושה כלי. וביאר **הפ"מ** (שם) דכונתו משום בונה. ו**המ"ב** (סי' מא) כתי' דחייב משום מכה בפטיש, וי"א דחייב משום בונה, ע"כ. ועי"ש **המ"א** (סי' ק"א) שהביא דעת הגר"א דס"ל להקל ומשמע מדבריו דס"ל שמצדדים דעתו לקולא. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון תקי"ו.

ובכלי גדול אף לדעת **רש"י** (עירובין לה. ד"ה ובע"ז) ו**הר"ן** (סא: ד"ה מתני) איכא משום בנין וסתירה כי בכה"ג חשיב בנין. וע"י **בתרו"ד** (סי' סה) בשם **האור זרוע** (ח"ב סי' ע"ח אות י"ח) דכלי שיש בו מי סאה חשיב כלי גדול. וכן נקטו **הב"י** (שם ד"ה וכתוב) ו**הרמ"א** (סי' א). ו**הרשב"א** (עירובין לה) ס"ל דכלי של מי סאה עדיין כלי קטן הוא. והביאו **הבה"ל** (רס"י ע"ד) ונקט להקל לשרברה ע"י עכו"ם.

ב. **חיתוך חבלים שנועלים בהם כלים** - ואיתא **בביצה** (כ"א:) אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר, אבל לא מפקיע ולא חותך. שבכלים מתיר ומפקיע וחותר, א' שבת וא' יו"ט. ו**פרש"י** חותמות שבקרקע - כגון דלתות פתחי בורות ומערה, הסגורים בקשרי חבלים. מתיר - את הקשר, דהא לאו קשר של קיימא הוא, שהרי להתיר תמיד הוא עשוי. אבל לא מפקיע - החבל, לסתור עבותו וגדילתו. ולא חותרך - דהא סתירה היא, ויש סתירה בבנין של קרקע. ושל כלים - כגון תיבה העולה ע"י קשר חבל, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (סי' ש"ד ע"ג ד"ו). וביאר **המ"ב** (סי' לא) שמוותר לחתוך החבל של כלים כי לא מקרי סותר משום דלאו סתירה גמורה היא, ע"כ. וביאר **החזו"א** (שם ס"א) דבכלים לא חייב שם בנין אלא במעשה גמור, וה"נ בסתירה לא חייב שם מלאכה בכה"ג. וע"י משי"כ בזה להלן אות ח'.

ג. **פירוק חלקים מהכלי ללא שבירתו** - וע"י **במרדכי** (עירובין ס"ו תפח) שכתב **שה"ר יעקב מקינון** ס"ל שאם נאבד המפתח מותר להסיר הצירים שאחורי התיבה, דהא **סתירה גרועה היא** כיון שא"צ לשבור שום דבר, אבל לא נהירא **לרבינו פרץ** דהא אמרנו **בשבת** (קכ"ב:) דאסור להחזיר דלת של תיבה גזירה שמה יתקע, פירוש שמה יסיר הצירים דהוא בנין חשוב, ע"כ. וכן הביא **הטור** (סי' ע"ד). וביאר **הב"י** (שם) דס"ל לר"פ כהתוס' והרא"ש שנקטו דיש בנין וסתירה בכלים.

וע"י **בב"ח** (אות ג) שתמה על **הרבינו פרץ** וסיים דבשו"ע הביא שתי הדעות ולא הכריע. ולפענ"ד נ"י כהמתיר, ע"כ. אלא דע"י **בט"ז** (סי' ה) שיצא ליישב קושית הבי"ח. ועי"ש (סי' ה) שביאר בדעת **הר"י מקינון** דס"ל דשימתו והסרת צירים מותרת, דמפרש דהאי גזרה דשמה יתקע לא קאי על שימת צירים אלא שיתקע בחרוק מאד, יעיי"ש. ונראה דכונתו דבשימת הציז לחוד אין חשש שמה יתקע, אבל כשתוקע אותו קצת אז חיי' שמה יתקע בחווק רב. ו**המ"א** (סי' ט) ביאר בדעת **הר"י מקינון** דבכה"ג **חשיב סתירה גרועה כיון שא"צ לשבור שום דבר**.

ד. **מנעול של כלי** - וע"י **בעירובין** (לה) דאמרו דהא דתנן דאם נתן עירוב במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב, מיירי שהמגדל נעול במנעול קשור בחבל שרשאי לפתחו ע"י שפיסק החבל בסכין, ועי"כ נחשב העירוב והמניחו במקום א'. ודקדק **הרא"ש** (שם) דמדמדוק במנעול הקשור בחבל, משמע דבפתוח של עץ ומתכת אסור לשבר, דבכללי נמי שייך בנין וסתירה, ע"כ. וכן הוא **בתוס'** (סד"ה בע"ז) בשם ר"י. וע"י **בסמ"ג** (לאוין טה) דיש סותר בכלים שמוותרת, כדנתן **בשבת** (קמ"ג) שובר אדם חבית לאכול ממנה גרוגרות. וקאמר שמואל **בביצה** (שם) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותר. כמאן חורה **היראים** (סי' רע"ז) שאם נאבד מפתח של תיבה והוא צריך לפותחה לצורך שבת ישברנה לכתחלה, אבל ר"ש כתי' (שבת ק"ב:) דה"ה היא דמהיא דעירובין יש ללמוד דפותחת של עץ ושל מתכת אסור לשבר, ע"כ. וכסהמ"ג כתב **הסמ"ק** (סי' רע"ז) וסיים מיהו ע"י עכו"ם יש להקל להסיר עצמו מן הספק, ע"כ.

ויש לדון מה טעם של המתירים האם ס"ל דפותחת דינו כחבל דשרי, או דס"ל דאין בנין וסתירה בכלים כלל. והנה **מהסמ"ג והסמ"ק** שכת' יש שסתירה בכלים שמוותרת ושוב הביאו מ"ח בפותחת, משמע דאף המתירים מודים שיש משום סתירה בכלים אלא דבכה"ג שרי. אלא **שהיראים** (שם) התיר כי אין בנין וסתירה בכלים. וכן הוא **בגמתי' ה"ב** (פכ"ג אות א) וצ"ן לדבריו **הב"י** שם. ו**הטור** (שם) כתי' דבשבירת פותחת של תיבות נח' בה ה"ר אלעזר מתיר והר"י אוסר, ומיהו ע"י נכרי יש להקל. וע"י **במהר"ש** (שם) שמבואר דר"י היינו ר"י בתוס' דס"ל דיש בנין וסתירה בכלים.

א. אלא **שהדרכ"מ** (אות ה) כתב שהרא"ש האוסר בפותחת נראים כדברי הרבינו פרץ שחולק על ר"י מקינון. ומשמע דס"ל שהטעם לאסור בפותחת הוא כי אף סתירה בכה"ג חשיב סתירה גמורה דלא כהר"י מקינון דס"ל דבכל כגון דא חשיב סתירה גרועה. ה. **דעת השו"ע ור"כ** - וז"ל **השו"ע** (סי' ה) פותחת של עץ ושל מתכת, אסור להפקיע ולשבר דבכלים נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה. ומטעם זה אסור להסיר הצירים שאחורי התיבות, ויש מתירים בזה. ושבירת פותחות של תיבות, יש מתיר ויש אוסר, ויש להתיר ע"י אינו יהודי. וע"י **בט"ז** (סי' ה) שתמה שלשון השו"ע אינו מובן שהרי הביא פלוגתא בהסרת הצירים ושבירת פותחת וכפל לשונו **והרי היינו חד, ואף את"ל** דשבירת פותחת חמירה מהסרת צירים את"ל קשה שהרי סתם בריש דבריו להחמיר בשבירת פותחת וא"כ איך הביא שוב פלוגתא בזה. וכמדומה שיש כאן ט"ס ומהא ושבירת פותחת כ"י יש למחוק, ע"כ. ומבואר שהסרת הצירים ושבירת פותחת היינו כך. וכן משמע **מהדרכ"מ** כ"ל וכן מבואר **בערוה"ש** (אות ח).

אולם ע"י **בביאור הגר"א** שכת' דהיש מתירין בפותחת שהביא השו"ע ס"ל דאין בנין וסתירה בכלים. והכרעת **השו"ע** להקל כדבריהם ע"י גוי. ומשי"כ השו"ע בסוף דבריו ושבירת כ"י. נמשך אחר לשון הטור. וכן נקט **המ"ב** (סי' לו) שהמתירין בשבירת פותחת היינו כי ס"ל דאין בנין וסתירה בכלים. ולפי דבריהם יוצא דהמתירים להוציא הצירים אינם מסקילין בענין פותחת כי ס"ל דיש סתירה בכלים ואלו שהתירו בפותחת ס"ל דאין סתירה בכלים, (וע"י עכו"ם) שרי.

אלא דע"י **במהר"ש** שכת' שמאחר שדברי ר"י נכונים (דס"ל שיש בנין וסתירה בכלים), אי"כ אין להתיר ע"י עכו"ם, כי אם בהפסד מרובה, או שטורד ונחפז הרבה לצורך דבר מצוה. והביאו **המ"א** (סי' יא). ו**המ"ב** (סי' לו) כתי' שיש שכתבו שיש להקל דדוקא בהפסד"מ כו"י. ומלשונו משמע דאין זה אלא חומרא (ונ"י דלשיתנו א"ל, שהביא דברי הגר"א דס"ל דאין סתירה בכלים כמ"ש לעיל אות א'). ולפי"ז מותר לשבור כלי במקום צורך גדול ע"י עכו"ם. וכן פסק **האג"מ** (או"ח ח"א סי' קכ"ב). אולם לסוברים דסברת המקילין היא משום דהוי סתירה גרועה יוצא שהטעם להקל ע"י עכו"ם היינו כי יש י"א דהוי סתירה גרועה וי"א שאין סתירה בכלים.

ו. **שבירת מנעול שאינו חלק מהכלי** - ויש לעיין מה הטעם שמוותר לחתוך את החבל אע"פ שהוא חלק מהכלי משום דהוי סתירה גרועה כנ"ל, ואילו בפותחת ס"ל להרא"ש ודעימיה דהוי סותר כלי. שו"מ **באור זרוע** (שבת ח"ב סי' ע"ח אות לב) שבאמת הוכיח להתיר אף שבירת פותחת (בכלים) משום דבאי שנתן סתירה החבל מהאי סתירה. ו**התוס'** (שבת קמ"ו) ד"ה מתיה חילקו דשאני פותחת שהוא דבר חזק. ומשמע מדבריהם דבכה"ג חשיב סותר ופותחת כי הוא עצמו חשיב כלי. אולם מדברי **הט"ז** הני"ל דס"ל דדעת המתירים ס"ל דאין זה חשיב שבירת כלי יוצא דעת החולקים ס"ל דבכה"ג חשיב שובר הכלי עצמו, ולפי דבכה"ג צ"ל דבכה"ג חשיב חלק מנוף הכלי טפי מחבל.

ולפניו סתירת מנעול שאינו מובנה בכלי עצמו אפי' נועל דלתות של ארון גדול (מי' סאה) לכוי'ע אינו חשיב אלא סותר כלי ושרי עיי עכ"ם כמבואר לעיל. אולם עיי ישראל אסור, ואף דבעלמא קיייל' דסותר אינו חייב אלא כשהוא עיי'מ לבנות, אבל באל"ה מקלקל הוא מי"מ אכתי אסור מדרבנן, כמי"ש המ"ב (סי' שיד ס"ק ז).

אלא דציי'ע אמאי שבירת המנעול וכדו' אינו בכלל איסור תורה, דהרי לפי הרמב"ם (שבת פ"י ה"י) השובר בחמתו חשיב מתקן וחייב, ואי"כ ה"ה בני"ד ד"י"ל דחשיב מתקן שהרי נהנה שבידו להוציא ולהשתמש במה שבתוך התיבה.

ועיי בפמ"ג בא"א (סי' שיד ס"ק יא) שהעיר מזה וכתב על הא דשרינן לפתוח פותחת עיי עכ"ם דאם נימא שהקילו כי סתירה דרבנן היא כני"ל, לפי הרמב"ם ח"ל דהוי דאוי'. ובדרך זה העיר שם במי"ז (סי' א). אולם במי"ב הנ"ל מבואר דהוי רק דרבנן. והנה הבה"ל (סי' שמ ד"ה תנייה) הביא מוח' בענין פתיחת אגרת שבבת דדעת הפר"ח (ניודי סי' ק"ה ס"ק יח) הדפתחו עיי קריעת הנייר חייב חטאת כי קריעת הנייר הוא מקלקל עיי'מ לתקן ותקונו מה שצריך לפתוח אותו, אבל דעת הנשמ"א (ככל כ"ט) דאף להרמב"ם לא חשיב ככה"ג מתקן דשאני קורע בחמתו שהקריעה גופא היא התיקון [דבהקריעה משכך חמתו], אבל כאן אי"צ לקריעה כלל ומקלקל הנייר הוא. ולפי הנשמ"א ניחא הא דהכא דאף להרמב"ם אין בזה איסור תורה. ועיי במי"ב (סי' שמ ס"ק מא) שחושש לדעת המחמירים שם ועיי"כ כתב שיש להזהר דאף אפילו לומר לא"י לפתוח האגרת (דהוי אמירה לנכרי לעשות איסור תורה דאסירא) אם לא לצורך גדול. ועיי"כ שכתב' בשם האגודה שיש לאסור לעכו"ם, ואינו יכול לקרות כ"ז שאין פתוח א"כ יבין האי"מ מעצמו ויפתחו לית לה כן. וש"ר שכן דעת הגר"שו"א זצ"ל (שו"ת שלמה שם סי' ג.א) דמהחיתר לשבור כלי חזינן דלא כהפר"ח הנ"ל. ועיי להלן בפרט דעת הזרע אמת. מבואר שבני"ד לא חשיב מתקן ואין בזה אלא איסור דרבנן (והגר"א ודעימיה שרי כי אין זה אלא סתירה בכלים דשריא).

ה. מנעול המחובר לקרקע

וכל זה במנעול של כלים, ויש לעיין בזה במנעול בדבר המחובר לקרקע. איתא בב"צה שם שחותרות שבקרקע כגון דלתות פתחי בורות הסגורים בקשיי חבלים, מתיר אבל לא חותך. ופרש"י כי סתירה היא בבנין של קרקע. ועיי"ש (ועריבן לה. ד"ה ובע"מ דמ"מ אין כי זה אלא גזירה דרבנן, דהא פתיחת דלת פסולת הוא. ועיי"ש בשו"ת בתוס' (שם ד"ה בע"מ שפירש הגמ' באופן אחר.

ועיי בתרו"ח (סי' טו) שנקט שרשי"י. וכן פסק השו"ע (סי' טו). ועיי בפמ"ג (מי"ז ס"ק ט) דלרש"י יש להקל עיי עכ"ם לדבר מצוה דשבות דשבות ככה"ג שרי. ולתוס' י"ל דכה"ג אסור מה"י. ומיהו משמע דמודו לרש"י בעיקר הדין, עיי"כ. וכן פסק להלן הכה"ח (אות ג.ע). והבה"ל (שם) כתי' עיי"פ הפמ"ג דלרש"י הוא מדרבנן ולתוס' אינו מוכרח. אולם מהפמ"ג שמצדד דאף תוס' מודה לרש"י. וכל זה במנעול הקשור בחבל, אבל מנעול שהוא חלק מדבר המחובר לקרקע לכאורה לשבורים לעיל בדעת הר"י מקינן דפותחת הוי סתירה גרועה כפסיקת חבל, יוצא ד"ה"ה הכא שבירת פותחת דינו כפסיקת חבל שאסורה רק מדרבנן. ובפרט למבואר להאור זרוע הנ"ל דהשוואה פותחת חבל. ולפניו דלעתה יש להתיר עיי עכ"ם. אלא לדעת החולקים על ר"י מקינן הכא אסור מה"י ויש לאסור אף עיי עכ"ם. ועיי בסמוך. ועיי בפוסקים דלהלן שכתב' בענין שבירת מנעול של בנין שיש בו "חשש" בנין מה"י.

ט. פתיחת המנעול עיי מנעולין

והנה תנן בשבת (כ"ב:). מחט של יד ליתול בו את הקוץ, ושל שקים לפתוח בו את הדלת. ופרש"י מחט גדולה שתופרין בה שקים, לפתוח בה את הדלת, מי שנאבד מפתחו. ועיי"ש בחי' הר"ן דקמ"ל מתני' דאע"ג דכל הני אינן עשוין לתשמיש זה ועיקרן עשוין למלאכה של איסור אפי"ה מאטלטלין אותן לצורך השבת ולהנאת גופן, עיי"כ. ועיי להלן אות י'.

והוכיח מכאן המהר"ש (שם) שאם נאבד מפתח מותר לפתוח פותחת בסכין או יש בו צורך קצת. וכן פסק הבה"ח (אות ג.א). והמהר"י הלוי (סי' ט) אחיו של הטי"ז גם למד מהמשנה הנ"ל להתיר, וכתב כן אף בדלת המחוברת לקרקע דהא סתמא דלת קתני, ואף את"ל דישאר אסור לפתוח במחט או בכלי אומנות, מי"מ מותר עיי גוי, כיון דאינו אלא שבות מדרבנן (דהרי לישראל אינו אסור אלא משום גזרה) וליכא למיגזר שמה ישבר הכלי או שיני המנעול, ובפרט דלא שכיחא להישבר הן הכלי הן המנעול, וביחוד כשהגוי אומן היודע בטוב לפתוח בקלות. וכן הביא בהגהות רע"א. וכי"כ בהג' חת"ס (שם) שרשאי לפתוח במפתח שלו. והשע"ת (אות ד) הביא המהר"י הלוי להתיר עיי עכ"ם. (והמ"ב (סי' ק) כתי' להתיר (אלא דלא ברירא אם דוקא עיי עכ"ם שרי).

י. צריך לשבור המנעול או הדלת

ומבואר מהמהר"י הלוי דעד כאן לא שרי אלא לפתוח עכ"פ עיי עכ"ם אם אינו שובר המנעול וקמ"ל המשנה דלא גזרו שמה יבוא לשבור (אולם בדברי הר"ן הנ"ל מבואר דהחידוש הוא שאין בזה משום טלטול מוקצה).

והזרע אמת (ח"א או"ח סי' לז) נשאל בענין ארון הקודש שלא יכלו לפתוחו להוציא ס"ת בשבת והורה להביא עכו"ם אומן אם יוכל לפתוח בלי שבירת שום דבר, אבל בלא"ה אסור כי שבירת המנעול אסורה כי פותחת של עץ אסור הפוסקים בסימן ש"יד לשברה, ואפי' להתמירים שם היינו תבינה שאינה מחוברת לקרקע, ובכה"ג יש לצדד דלכו"ע הוי סותר דאוי' דאע"ג דאינו חייב עליה אלא שבות עיי'מ לבנות הי"נ כיון דמתקן הוא אצל הוצאת ס"ת אפשר דדינו כהא דהפר"ח הנ"ל דהקורע נייר להוציא מה שבתוכו חייב מהאי טעמא. והורה ככה"ג להביא ס"ת מבהכ"נ אחר, עיי"ש. ומצינו במקור חיים (שם) שמסתפק בזה.

אלא דעיי לעיל שמבואר דאע"פ שהמ"ב חושש לפר"ח אף לענין אמירה לעכו"ם, מי"מ משמע שאין זה אלא חומרא, ואי"כ בגוונא דהוי שעת דחק גדול כגון שהוא מצטער וכדו', מקולטין, ובכה"ג מתירין אמירה לעכו"ם כמבואר בסי' ש"ז סעי' ה' לעשות מלאכה דרבנן. בפרט דבכה"ג יש לצרף שיטת בעל העיטור דס"ל דאף מלאכה דאוי' שרינן והוא ברמ"א בסי' ש"ז סעי' ה', וכתב' שם בסי' רע"ו סעי' ב' דבמקום צורך גדול סומכים עליו. וכן במקום כבוד הבריות כגון שננעל הרבה שעות ואין בידו להכנס לבה"כ וכדו' נראה דיש להקל. ובשמע"א עמיקתא גלין רכ"א בענין אמירה לעכו"ם במקום כבה"י. ועיי בבה"ח (אות ט) בשם הזכ"ל (אות מ) להקל כשנאבד המפתח כי אינו אלא מקלקל (ומי"מ אם אפשר להביא ס"ת מבהכ"נ אחר ויש עירוב יעשו כן).

ולפניו ה"ה דשרי לשבור דלת אם יש צורך בכך כי אין זה אלא מקלקל. ועוד י"ל דהוי מלאכה שאצ"ל וכן משמע מדברי הרמב"ם הפוסקים להלן אות י"א. ועיי עוד בגר"ז (סי' ש"ג אות ט). וכמו כן יש סוברים (אלא שלהלכה קיייל' להחמיר בזה) שבדלתות שלנו העשויות מצעירים והדלתות אינם מחוברות לבנין אלא מונחים על הציר וניתלים בקלות אין חיל סתירה מה"י כמבואר בב"ח (אות ה) בדעת הר"י והרמב"ם אין נקט שיעקר הדין בצורה קציעה (סי' ש"ג). ועיי בגור אריה יהודה (אור"ח סי' ק"ה טו) הובא דעת תורה (סי' שח על סעי' טו) שבעט שאסור מדרבנן אין בזה, ויש להקל במקום צער גדול ובפרט עיי לעכו"ם, עיי"כ.

ועיי בא"א מבוטשאטש (סי' שיד) שכתב' שאם נשבר מפתח של מסגר של עץ שבדלת ועיי"א אי"א לצאת מהבית בשבת, במקום ביטול סעודות שבת יש היתר לומר לנכרי שיסיר כל המסגור מהבית, כי אין זה רק שבות דשבות, כי דוקא סותר עיי'מ לבנות היא מלאכה מה"י, ובה אין דעת עכו"ם כלל בדרך סותר עיי'מ לבנות ועושה רק מה שאומרים לו לסתור החבור דהמסגר. ולומר לקטן שיאמר לעכו"ם עדיף טפי, עיי"כ. וכן פסק הכה"ח (אות ט). ומבואר דלא ס"ל כהזרע אמת לאסור עיי"פ סברת הפר"ח. [והמה"ב שחשש לפר"ח וכתב' דיש להזהר ככה"ג אף עיי עכו"ם, שאני התם שעיי' פתיחת האגרת העכו"ם ודאי מכוון לתקן דהיינו הוצאת המכתב משאי"כ כשנצטוו לשבור המנעול אין לו כוונה להחליפן].

יא. חשש שיכנס בהרדה - קטן שננעל

איתא בימוא (פד:) ראה שננעלה דלת בפני תינוק שוברת ומוציאו והזיזו הרי זה משובח, ואע"ג דקא מיכוין למיתבר בשיפי. ועיי בלשון הרמב"ם (שבת פ"ב ה"י) שמבואר דאף אם לא נבעת חיי' שמה יבעת. ועיי במ"א (סי' שח ס"ק ה) שפסק כהרמב"ם. וכתב' עיי"פ הגמ' דלא אמרינן שאפשר לקרקש ליה באגוזים מחוץ, עיי"כ. וכן הוא במי"ב (שם). ועיי"ש במו"ק דסתם קטן לענין זה הוא עד גיל ו', ומי"מ אם יש לחוש שיעבת, אף אם גדול מזה מחללין עליו את השבת. וכן פסק בשבט הלי (ח"ח סי' עה).

מסקנא דדינא

א' מנעול או מנעול מובנה בכלי, אם נאבד לו המפתח או שהתקלקל ואי"א לפתחו, מותר לשבור עיי עכו"ם אם יש צורך בדבר לצורך שבת. ויש שכתבו שאין להתיר עיי עכו"ם, כי אם בהפסד מרובה, או שטרוד ונחפו הרבה, לצורך דבר מצוה. ויש לחוש להחמיר לשיטה זו. ב' מנעול שהוא חלק מהבנין כגון מנעול של דלת המשמש את הבית וכן במנעול המובנה בכלי גדול שהוא בכלל בנין (נפח של מי' סאה), אסור לשבור אף עיי עכו"ם ומי"מ מותר לבקש שיפתחנו עיי כלים המיוחדים לכך ללא שבירה ובמקום הצורך ניתן להקל בזה אף עיי ישראל וזהר שלא לשבור כלום. ג' בשעת דחק גדול וקיי' במקום כבוד הבריות כגון שבני"א ננעל בחדר לזמן ארוך (במקום שאין בה"כ) וכדו', מותר לבקש מעכו"ם שיפתח אף אם צריך לשבור את המנעול או את הדלת לצורך זה, ולכתחלה יש לומר לעכו"ם שפלוני אינו יכול לצאת כי"ז שהדלת תקועה והעכו"ם יבין מעצמו ויפתח. ד' ננעלה דלת בפני קטן, שובר המנעול או הדלת ומוציאו אפילו באופן שיש צורך במלאכה מהתורה, כי יש בזה חשש פקוי"נ אולי יכנס הקטן במצב של חשד ויסתכל. והדין כן אף בידו להשמיע קולו וכו' ובחוף התגיעו. ה' סתם קטן לענין זה הוא עד גיל ו', ומי"מ אם הוא ילד שיש לחשוש שיכנס למצב של חרדה, אף אם גדול מגיל הנ"ל מחללין עליו את השבת.

דבכה"ג אף דאינו דין תורה לאו דנתמנה לדון עיי"כ בריהם, אית ביה משום לאו הנ"ל. אולם אכתי לא שמיננו דעת בממונה על הציבור שלא על דרך דיין, וכגון גבאי צדקה וכיוצא"ב, בכלל לאו זה.

אולם יעוי' בחת"ס חו"מ סי' קנ"ט דביאר דמינוי של רב הנעשה עיי קבלת שוחד שקבלו אנשי הקהילה הבורחים את הרב. בטל מעיקרו, דאפי' הנוטל שר לדון דינוי בטלים משום קנס דרבנן, וכי"ש מי שלקח שוחד שבטל מדאורייתא, וז"ל הרמ"א (סי' ט) שיש טובי העיר הקהל הממונים לעסוק בצרכי רבים הרי הם כדיינים ואסור להושיב ביניהם מי שפסול לדון משום רשעה. עכ"ד.

וכיוצא"ב כתי' בערוך השולחן (סי' ט' סי' י"ב) דבבחירת מנהיג לאיזה ענין מעניני העיר, יש בו איסור דקבלת שוחד.

ומבואר דס"ל דהממונים לעסוק בצרכי ציבור הם בכלל לאו זה אף היכא דאין הם דנים ממש דיני עונשין על איזה אדם או דין ודברים בין איש לרעהו. ובביאור הדבר י"ל, דכל שבאים הממונים לקבוע איזה דבר בהנהגת הציבור, הרי הם כדיינים הפוסקים בין איש לרעהו, דהרי הם מכריעים בעניני האחר, ומחייבים או מזכים לציבור.

ואי"כ ה"נ י"ל לענין חלוקת צדקה כיוון שהגבאי ממונה בדברים הנוגעים לציבור, כל שמקדים עני זה לחבירו, הרי הוא בכלל דין, ואית ביה משום לאו זה. וכל שנוהג בחלוקותיו עיי"פ שוחד הרי כל מעשיו בטלים.

וכיוצא"ב נשאל הגר"נ קרליץ זצ"ל (משפטי צדק סי' ט' סי' א - ביאר המשפט) וז"ל השאלה - מי שממונה על כספי ציבור או ראש כולל וכדומה שאין לו מספיק כסף לחלק לכל אחד כפי הצורך, והוא מחלק כרצונו לפי ראות עיניו, האם מותר ליתן לו משלוח מנות גדול בפורים כדי למצוא חן בעיניו. תשובה - אם כוונת הנותן כדי שעיי זה יטה לבבו לאהוב אותו, ויקדים אותו בחלוקה, אסור אע"פ שהמקבל חושב שהוא סתם דורון לכבוד פורים.

[ואפשר דלא אסר מחמת לאו הנ"ל, אלא מחמת דעיי מתנתו גורם לו למעול בתפקידו ולעבור על הדין במה שמקדים את המאוחר בבית צדקה. ועכ"פ מבואר בדבריו דאסורא איכא בדב"ח].

העולה לדינא - אף הממונים על צרכי הציבור, בכלל איסור נתינת קבלת שוחד ועוברים על לאו ד"שוחד לא תקח"י, ואף היכא דאין הם עושים ממש דין בין איש לרעהו אלא מכריעים בהנהגת הציבור. לנכל זה מלבד איסורים נוספים שיש בכל כיוצא בזה, ואכמ"ל].

כתב עיי
הרה"ג שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר
עניני שבת קודש
קריאת התורה (א)

תקנת קריאת התורה וטעמה - "משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועזרא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת ושבת יושבי קרנות, וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם וילק יקראו פחות מעשרה פסוקים". (רמב"ם פ"ב פיהלה ה"א עיי"פ גמ' ב"ק פ"ב) - "ויאחת מן המצוות והיא עיקר ויסוד שכולן נשענות עליו היא מצות לימוד התורה, כי בלימוד ידע האדם את המצוות ויקיים אותן.

ועל כן קבעו לנו חכמינו ז"ל לקרות חלק אחד מספר התורה במקום קיבוץ העם שהוא בית הכנסת, לעורר לב האדם על דברי התורה והמצוות בכל שבו ושבע, עד שיגמרו כל הספר...

ועוד חייבונו חכמינו ז"ל לקרותו כל אחד מישראל ביביתו בכל שבו ושבע... וזהו אמרם ז"ל לעולם ישלים אדם פירשיותו עם הציבור". (ספר החינוך, הקדמה) - "והא דאמר ב"ש דף פ"ב וילכו ג' ימים בלא מים כו', קשיא והא בכל יום קורין קריאת שמע והוא תורה... וצ"ל דמלבד זה צריך לעסוק בתורה, ואפשר שלא ילכו בלא תורה מתוך הכתב דוקא". (פמ"ג אי"א רסי' קל"ה)
נערך על ידי מו"ם "עבודת שבת קודש"